

**Het informatielandschap in 2020
en
de veranderende rol van de informatiespecialist**

positioneringspaper / discussiestuk

BMI
Werkgroep kwaliteit
2013

Colofon

Mei 2013

© Werkgroep kwaliteit, BMI

Druk: Libbe Hoekstra MCL reprocentrum, Leeuwarden

Voorwoord

In het afgelopen jaar heeft de werkgroep kwaliteit van de afdeling BMI van de Koninklijke Nederlandse Vereniging van Informatieprofessionals (KNVI), zich gebogen over de te hanteren kwaliteitscriteria voor, en de professionalisering van de informatiespecialist in de zorg.

Met deze positioneringspaper geven we een aanzet tot kwaliteitsverbetering van de informatiedienstverlening binnen zorgorganisaties, en geven we een handreiking aan de informatiespecialist om de stap te zetten van bibliotheek naar kenniscentrum.

Dit discussiestuk is onlosmakelijk verbonden met het congres: "Professional vindt Professional" gehouden op 23 mei 2013, Nyenrode Business Universiteit te Breukelen.

Gedurende het project is de werkgroep op meerdere momenten begeleid door Jan Hendriks, MLD, MBA, MHCM, Programmamanager Leerlandschap OKC.

De werkgroep kwaliteit,

Johannes Belt

Eugenie Delvaux

Hubert Diemel

Ingeborg van Dusseldorp

Miebet Wilhelm

Ambitie

Deze positioneringspaper beschrijft de toegevoegde waarde van een Kennis- en Informatiecentrum (KIC) en van (biomedisch) informatiespecialisten, en positioneert de bibliotheek als essentieel organisatieonderdeel.

De kracht van een kenniscentrum en haar informatiespecialisten is bij uitstek toe te schrijven aan de volgende criteria:

- 1 De beschikbaarheid en toegankelijkheid van medisch wetenschappelijke informatie
- 2 Kennis van de te hanteren bronnen en informatievaardigheden

Deze twee aspecten vormen de basis en het vertrekpunt voor het Evidence Based Medicine (EBM) en Evidence Based Practice (EBP).

In 2020 biedt het KIC aan de patiëntenzorg, het onderwijs, onderzoek, de bij- en nascholing en het management, een geïntegreerde en voor zover nodig of wenselijk gepersonaliseerde informatiedienstverlening.

Er zal door publiek-private samenwerking waaronder Open Acces en andere innovatieve vormen van publiceren een landelijk hoogwaardige (medisch) wetenschappelijke informatievoorziening zijn. Dit Informatielandschap zal door de inrichting van een eerstelijns- en tweedelijns informatievoorziening* volledig geïntegreerd zijn in het zorglandschap.

De informatiespecialist is in de ontsluiting van de wetenschappelijke medische informatievoorziening een onmisbare schakel in het zorgproces. Hij is in staat het Informatielandschap efficiënt en effectief te vertalen naar de wensen en eisen van de professionals werkzaam binnen het Zorglandschap. De informatiespecialist biedt deze professionals de tools en ondersteuning die zij nodig hebben om het Informatielandschap optimaal te kunnen inzetten, en daarmee de kwaliteit en efficiëntie van de zorg te verhogen.

In de ondersteuning van onderzoekers, in het zoeken naar en vinden van relevante bronnen ten behoeve van de genoemde professionals is de functie van informatiespecialist onmisbaar.

Ook in de verantwoording van de aanwending van publieksgelden, de maatschappelijke en wetenschappelijke output en impact, heeft de informatiespecialist zijn plek in de workflow.

** Eerstelijns informatievoorziening: de Informatiebalie in een fysieke bibliotheek
Tweedelijns informatievoorziening: (back-office) ondersteuning bij literatuuronderzoek, onderwijs enz.*

Ontwikkelingen in de zorg

Binnen de ontwikkelingen in de zorg heeft de medisch-specialistische zorg twee uitdagingen die samen te vatten zijn in 2 centrale thema's:

1. een sterk stijgende zorgvraag en beperkte financiële ruimte
2. een sterk toenemende druk op kwaliteit van zorg en transparantie

Trends in de zorg zijn zichtbaar o.a. in de vorm van een veranderende samenstelling van de bevolking (leeftijdsofbouw, waarden en normen en zorgvraag en -behoefte.

De zorg is momenteel nog veelal aanbod gedreven georganiseerd en zal vraag gestuurd ingericht moeten worden in de toekomst. Maatwerk dient geleverd te worden binnen alle echelons in de zorg.

“Opschaling van de eerste lijn en versterken van zorgnetwerken”. Dit advies geeft de Raad voor de Volksgezondheid (Medische specialistische zorg in 20/20, 2011) af voor de herinrichting van het Nederlandse zorglandschap. De zorg moet zich organiseren in zorgnetwerken van kennis en kunde. In deze zorgnetwerken werken verschillende professionals samen en bieden integrale zorg. De raad adviseert 24/7 gezondheidscentra in de buurt, met coördinatie van de keten van verpleging en verzorging. Doelmatigheid, toegankelijkheid en kwaliteit staan onder druk als gevolg van toenemende noodzaak de zorgkosten te beheersen.

Met deze opschaling wordt kennismanagement belangrijker voor de medisch specialist. Protocollen en handelingsplannen worden meer en meer gestan-

Business case My Knowledge Centre (MKC)

De allereerste competentie die in het Kaderbesluit CCMS van 1 januari 2011 genoemd wordt is “De specialist bezit adequate kennis en vaardigheid naar de stand van het vakgebied”.

Hoewel blijven dus een must is, is dat makkelijker gezegd dan gedaan. Met de nog steeds aanwezige informatie-explosie aan de ene kant, en de steeds drukker wordende klinische praktijk aan de andere kant, is blijven beslist een uitdaging te noemen. Gesteld kan worden dat het voor een zorgprofessional vrijwel onmogelijk is om steeds actueel (state of the art) op de hoogte te zijn van de professionele ontwikkelingen en daarmee bij te zijn en te blijven.

Hulpmiddelen hierbij zijn dan ook zeer gewenst. Deze hulpmiddelen zouden in staat moeten zijn om de arts sneller naar de benodigde kennis leiden, maar ook het kaf van het koren te scheiden. De winst die daarmee behaald wordt betreft daarmee zowel tijd als kwaliteit.

Hulpmiddelen die ingezet kunnen worden zijn de zog “My Knowledge Centres” , virtuele kenniscentra die actuele kennis en informatie bieden over één specialisme of thema.

Deze business case geeft aan wat de impact is van dit probleem op het primaire proces, geeft een inschatting van de kosten die hierdoor ontstaan, en werkt uit wat de ROI van MKC's is.

daardiseerd en zijn allen evidence based. Het uitwisselen van kennis tussen professionals wordt lastiger door de schaalvergroting. Sociale netwerken en toegang tot een goed geoutilleerd informatielandschap bieden uitkomst.

Het maken van de juiste keuzes in diagnostiek en behandeling is afhankelijk van de inzet van de juiste kennis op het juiste moment. Voorwaarde hiervoor is dat deze kennis beschikbaar en toegankelijk is. Het informatielandschap van 2020 zal daarom integraal gekoppeld moeten zijn aan en om de zorgnetwerk(en).

Ontwikkelingen in de informatie

Het toegankelijk maken, organiseren, beheren en adviseren van (E)-informatiediensten is dé *core business* van een kennis- en informatiecentrum. Informatie is zichtbaar, vindbaar, zoekbaar en bruikbaar in het Informatielandschap, waarbij het informatielandschap door de inrichting van een eerstelijns- en tweedelijns informatievoorziening geïntegreerd is in het zorglandschap.

De gebruikers van het informatielandschap verwachten te kunnen werken, leren en studeren waar en wanneer zij willen. De technologieën die daarbij gebruikt worden zijn in toenemende mate “cloud” based, en de ICT support die daarbij nodig is, is daardoor gedecentraliseerd. Het gebruik van mobiele devices voor het gebruik van het informatielandschap is de standaard.

Werk, en daarmee ook onderzoek en onderwijs, berust steeds meer op samenwerking. Het informatielandschap ondersteunt dat door een functioneel gebruik van sociale media. Het nieuwe *social learning* is er dankzij *social media*.

Algemeen en informeel leren op de eigen werkplek wordt van cruciaal belang: een continu leerproces waarbij verantwoordelijkheid voor resultaat en flexibiliteit van de gebruikers van het informatielandschap wordt verwacht. Een combinatie van leren, informatievoorziening, informatieonderwijs én samenwerken zijn de ingrediënten om te komen tot het verhogen van kennis- en informatieproductiviteit

De overvloed aan informatiebronnen en relaties daartussen vormen een toenemende uitdaging. Dat heeft ook gevolgen voor de rol die de

Business case

Subsidieverwervingsbeleid

Binnen zorgorganisaties is niet altijd een helder beeld van de aanwezige externe middelen, het ontbreekt aan een totaal inzicht en overzicht in subsidie- en fonds verwervingsmogelijkheden voor projecten en investeringen. Tevens is er geen monitor- en beheerfunctie ingericht.

Voor een zorgprofessional is het vrijwel onmogelijk is om steeds actueel (state of the art) op de hoogte te zijn van de lopende subsidie-regelingen en daarmee bij te zijn en te blijven.

Het inrichten en ondersteunen van een subsidieloket stelt de medewerkers zelf in staat zelfstandig en doelmatig subsidies te verwerven en te behouden. Subsidie is geen doel op zich maar een middel om vanuit het oogpunt van de organisatie en de subsidieverstrekker betere projecten te realiseren.

In deze business case wordt beschreven wat het resultaat is van subsidieverwervingsbeleid met hierbij de kosten/opbrengsten berekend en weergegeven in Return on Investment (ROI) en Return on Value (ROV).

informatiespecialist heeft in het onderwijs. Het verwerven van informatievaardigheden als zoeken en kritisch beoordelen, is een belangrijke component in ieder onderwijscurriculum. De nadruk op actief leren, gebaseerd op serious gaming zal ook in het onderwijs voor de informatievaardigheden zichtbaar zijn.

Openheid, van informatie maar ook van data is een belangrijk uitgangspunt. Transparantie en eenvoudige toegang tot deze veelheid aan informatie is onontbeerlijk.

Het fundament voor het informatielandschap is de content die toegankelijk is. Deze is in toenemende mate verworven in landelijke consortia, en daarmee in toenemende mate uniform.

De dienstverlening is het huis dat gebouwd wordt op dit fundament. Het is met het huis dat de informatiespecialist zich kan onderscheiden, en het verschil kan maken in efficiënt en effectief gebruik van het informatielandschap.

Ontwikkelingen in opleiden, leren en wetenschap

Landelijk zijn momenteel een achttal zogenaamde Onderwijs en Opleidings Regio's (OOR) te onderscheiden. Ook in de toekomst zal hiervan sprake zijn met dit verschil dat de verwachting is dat de UMC's een meer centrale "spin in het web" functie vervullen.

Voor een kennis- en informatiecentrum in een zorgorganisatie met focus op onderzoek en onderwijs, vormen onderwijs en wetenschap de kaders waarbinnen gewerkt wordt.

Opleiden

De ontwikkelingen in de informatietechnologie vragen om voortdurende bij- en nascholing op het gebied van informatie-vaardigheden voor zorgprofessionals in het algemeen. Vanwege de snelheid waarmee ontwikkelingen plaatsvinden, zal ook de vraag naar praktische bij-scholing op het gebied van informatie-vaardigheden groeien.

Het competentiegericht opleiden voor de medisch specialistische opleidingen zal in 2015 zijn eerste beslag gekregen hebben. De informatiespecialist vervult een rol in het onderwijs door de informatievaardigheden van de aiOS te verbeteren en daarmee impliciet de kwaliteit van de zorg te verhogen. Eveneens is binnen de verpleegkundige en paramedische opleidingen het werken volgens EBP maatstaven versleuteld en zien we daar voor de informatiespecialist dezelfde ontwikkelingen als bij de medische vervolgoopleidingen.

Business Case

Critical Appraisal of a Topic CAT

Met het integreren van het CanMeds model in de medische vervolgoopleidingen wordt het competentiegericht leren geïntroduceerd. Het CCMS, huidig CGS, heeft daartoe in 2011 een drietal toetsinstrumenten verplicht gesteld, waaronder de Critical Appraisal of a Topic, de CAT.

Door middel van de CAT wordt de arts (in opleiding) gestimuleerd om op een EBM wijze te denken, de kritische houding t.a.v. de wetenschap te bewaren en state-of-the-art zorg te kunnen leveren. Op dit moment mist de arts (in opleiding) de kennis en vaardigheid om een CAT te presenteren.

Zolang de CAT nog niet als onderdeel is geïntegreerd in het curriculum zal op een andere manier een oplossing gezocht moeten worden om het kennisniveau op peil te brengen. Daarbij kan gedacht worden aan: Het aanbieden van een ELO en algemeen onderwijsprogramma, Individuele begeleiding door de informatiespecialist bij het zoeken naar de juiste evidence en het aanbieden van een tool als de CATalysator, dienend als naslagwerk en database van gepresenteerde CAT's.

In deze business case wordt geschetst wat de gevolgen zijn van de implementatie van de CAT voor de organisatie, zowel in ROI als ROV.

Leren

Het leerparadigma is sterk veranderd.

In het onderwijs is de “Open” trend te zien als “massively open online courses, MOOC”. Naast de bestaande formele onderwijsorganisaties als universiteiten worden online toegankelijke cursussen gebruikt door de studenten. Tevens komt de Open trend tot uiting in openheid van informatie waarbij het niet alleen gaat om informatie die vrij toegankelijk dient te zijn, maar ook vrij te kopiëren en (deels) her te gebruiken

De maatschappij vraagt meer om vaardigheden die afgestudeerden hebben opgedaan door informeel leren dan dat ze door de universiteit aangereikt hebben gekregen. Universiteiten zullen inspelen op deels gestructureerde opdrachten en deels opdrachten, waarbij de student wordt aangemoedigd om te experimenteren, te onderzoeken en te spelen op basis van zijn eigen motivatie.

Voorwaarde om deze nieuwe manier van leren succesvol te doen zijn is transparantie en gemakkelijke toegang; het domein van de informatiespecialist.

Wetenschap

De trend naar meer “Openheid” die in het onderwijs te zien is, is in de wetenschap al langer te zien: Open Science. De maatschappij vraagt naar transparantie van het wetenschappelijk onderzoek. De onderzoekers moeten meer en meer verantwoording afleggen, niet alleen binnen de wetenschappelijke wereld, maar ook voor het grote publiek. Publiekscommunicatie wordt daarom een belangrijk onderdeel van het wetenschappelijk functioneren. Onderdeel van deze communicatie is het transparant maken van de “impact” die wetenschappelijk onderzoek heeft. Ook deze impact kan op twee manieren benaderd worden: zowel als impact die het onderzoek binnen de wetenschappelijke wereld heeft, als de invloed die het heeft op de maatschappij.

Een andere trend die voortvloeit uit de Open Science is het openbaar maken van wetenschappelijke data. Data moeten dus gearchiveerd, ontsloten en openbaar toegankelijk worden. Ontsluiten van informatie en data is van oudsher een vaardigheid van informatiespecialisten. Gespecialiseerde informatiespecialisten, datalibrarians, spelen een rol in het ontsluiten van wetenschappelijke data. Open access (openbaar toegankelijke wetenschappelijke tijdschriften) ligt overigens in het verlengde van Open Science.

De informatiespecialist vervult een duidelijke rol bij het transparant maken van wetenschappelijke output zoals het geven van advies en bieden van ondersteuning bij het

inrichten van repositories en het aanreiken van tools voor impactanalyses. De datalibrarians dragen vanuit hun expertise bij aan een infrastructuur die Open Data mogelijk en zinvol maakt.

Business case

Train-de-trainer

De businesscase "Train-de-trainer" betreft de doelmatigheid van het begeleiden van bibliotheekmedewerkers, het onderwijzen van studenten en het trainen van opleiders in het literatuuronderzoek binnen de Leidse Onderwijs- en Opleidingsregio (OOR).

Het doel is een adequate medisch wetenschappelijke informatievoorziening in de Leidse OOR. De bibliotheek en de bibliotheekmedewerkers zijn hiermee integraal onderdeel van het ondersteunend zorgproces.

Samenvatting

In 2020 hebben professionals in de zorg de beschikking over een integraal Informatielandschap, dat gekoppeld is aan en om de zorgnetwerken. Dit Informatielandschap is cloud based, social en open. De informatiespecialist ondersteunt de professionals bij het efficiënt en effectief gebruiken van deze informatie, en levert daarmee een essentiële bijdrage aan het primaire proces binnen de zorg.

In het vernieuwde zorglandschap zal de vraag naar transparantie toenemen. De centrale toegang tot relevante informatie zonder verspilling van tijd, geld en talent, wordt gerealiseerd door de informatieprofessional.

De informatiespecialist in 2020 is een informatieprofessional die een integrale functie vervult in de waardeketen.